# Educatieve projecten HOK

- educatief project voor de basisschool
- ‘Kom-in-de-(orgel)kas(t)-dag’

# Educatieve projecten HOK

**Uitgangspunt Educatie**

In de visie van het Haags Orgel Kontakt (HOK) is educatie een belangrijk onderdeel van de doelstelling van het HOK: 'Het bevorderen van de orgelcultuur' (Art.2 Statuten HOK)

In het verleden werd, middels meerdere projecten gericht op een bepaalde componist, al wel aandacht geschonken aan educatie d.m.v. educatieve en informatieve publicaties (zoals die bij de integrale uitvoering van alle orgelwerken van Johann Sebastian Bach in 1995-1998 "Bach ad HOK" en het project over César Franck in 2006 "Hommage à César Franck") en lezingen die regelmatig -in combinatie met een concert- worden verzorgt.

Ook werd en wordt er steeds meer aandacht geschonken aan educatie middels de toelichtingen die worden verzorgt voorafgaand aan de concerten. Waarbij een korte uitleg wordt gegeven over de te spelen werken.

Voornoemde educatie was echter als regel bedoeld voor de toenmalige 'doelgroep' van het HOK, de 'gemiddelde concertbezoeker' en niet zo zeer voor de 'gemiddelde Haagse burgerij' en de jeugd. M.a.w. zij, die niet zo snel een orgelconcert zouden bezoeken.

Wilde het HOK meer invulling geven aan de genoemde doelstelling, dan zou de informatie en educatie naar een breder veld moeten worden uitgebreid: Educatie aan de doorsnee passant van de HOK-locatie(s) en de jeugd.

In deze publicatie wil het HOK daar meer aandacht aan schenken.

**Jeugdeducatie: Het idee - Het begin**

Al in 2003 werd door het HOK bestuur overgewogen om, met name, de jeugd kennis te laten maken met het orgel en de orgelmuziek. Iets dat resulteerde in een St. Nicolaasconcert dat in 2005 werd gegeven.

Hoewel erg leerzaam, kon nog niet gesproken worden van een echt 'educatief project'. Later werd onderzoek gedaan naar 'kant en klare projecten' die door meerdere organisten waren ontwikkeld en door heel het land werden gegeven.

**Een 'Eigen project'**

Omdat deze projecten toch een eenmalig karakter hebben (een educatief concert) en het HOK-bestuur toch zocht naar een meervoudig educatief project, is in eigen beheer een lesproject voor de basisschool ontwikkeld met lesmateriaal gekoppeld aan een educatieve excursie naar een orgel.

Er is bewust gekozen voor kinderen rond de 10 jaar (lesgroep 6) Het lesmateriaal is daarop afgestemd.

Als 'excursie-orgel' werd gekozen voor dat van de Kloosterkerk omdat de historische locatie en ligging erg zal aanspreken en er veel ruimte is rond de speeltafel van het orgel.

Jos van der Kooy, organist van de Gotische Zaal, de Westerkerk in Amsterdam en stadsorganist van Haarlem was bereid om aan dit project zijn medewerking te verlenen. Mede omdat hij veel ervaring heeft met projecten met kinderen, maar ook omdat de toenmalige organist van de Kloosterkerk, Jan Hage, niet over voldoende tijd beschikte.

HOK-secretaris Henk Barnhard tekende voor het lesmateriaal en de organisatie, samen met echtgenote en medebestuurslid Jannie.
In een later stadium werd de Werkgroep Kinderproject 'omgedoopt' in 'HOK Educatie-team' en nog verder uitgebreid met meerdere HOK-bestuursleden.

# Educatief kinderproject van het HOK voor de basisschool (groep 6)

**Sinds 2009 organiseert het Haags Orgel Kontakt jaarlijks een zelfontwikkeld educatief lesproject voor de basisschool.**

Het project bestaat uit:

1. Het lesboekje voor in de klas, te behandelen door de eigen juf of meester;
2. Werk (invul)bladen bij de les (per hoofdstuk);
3. Antwoordbladen bij de les (per hoofdstuk);
4. Een (uitgebreidere) toelichting op de les voor de leerkracht;
5. Een 'gastles' in de klas door iemand van het projectteam;
6. Een excursie per klas naar het orgel in de Kloosterkerk.

### Het lesboekje

Het lesboekje, ***'Muziek uit een gebouw' -het orgel-***, beschrijft in verhaalvorm, op een voor de doelgroep (10 jarigen) begrijpelijke wijze, de belevenissen van drie jongens: Maarten, Ahmed en Yamal, die in de Haagse Kloosterkerk verzeilt raken en daar de organist 'meneer Jos' ontmoeten. Meneer Jos vertelt hen veel over het ontstaan en de geschiedenis van het orgel als instrument en hoe het werkt. Maar laat het orgel natuurlijk ook aan hen horen. Uiteraard is het lesverhaal rijkelijk voorzien van afbeeldingen en foto's.

Het lesboekje kan in enkele lessen in de klas worden behandeld door de eigen leerkracht, met behulp van de werk- en antwoordbladen en een ***'Toelichting op de les'*** voor de juf/mr.

### De werk- en antwoordbladen

In de werkbladen staan, per hoofdstuk, keuzevragen over de les, die kunnen worden nagekeken in de antwoordbladen.

### De gastles

Tijdens de gastles in de klas, die wordt gegeven in de loop van de lessen over het orgel, maken kinderen en leerkracht kennis met het project en de leden van het educatieteam, die ook aanwezig zullen zijn tijdens de excursie in de Kloosterkerk.

### De excursie

Tijdens de excursie in de Kloosterkerk maken de kinderen in feite mee wat ze gelezen hebben over de hoofdpersonen in het lesverhaal. Zo leren ook zij 'meneer Jos' (van der Kooy) kennen (die dus echt bestaat!) en leren hoe de akoestiek van een grote kerk klikt.

Na een korte introductie wordt de klas gesplitst in twee groepen. Een groepje gaat met meneer Jos mee naar de speeltafel waar hij een korte demonstratie geeft. Maar de kinderen mogen ook zelf even ervaren hoe het is om zo'n groot orgel te bespelen (!).

De overgebleven groep leert met 'meester Henk' en 'Juf Jannie' (Barnhard) met behulp van een echt werkend demonstratie-orgeltje (waarbij je precies kunt zien hoe alles werkt) en heel veel orgelpijpen hoe een orgel functioneert en hoe het gemaakt wordt. Natuurlijk moet er dan ook even op een echte orgelpijp geblazen worden!

### Doel van het project

Het doel van het project is om kinderen al op de basisschool kennis te laten maken met een, vaak onbekend - dus onbemind, instrument als het orgel en de orgelcultuur als 'Klinkend erfgoed'. In die zin beantwoord het project aan de doelstellingen van het HOK.

### Deelnemende scholen

Bij de start van het project in 2009 is met één school begonnen. De in dit 'pilot project' opgedane ervaring is verwerkt bij de volgende projecten. Het succes van dit 'pilot project' was aanleiding om het project een structureel, jaarlijks karakter te geven.

Als regel nemen nu per jaar zo'n vier scholen, met totaal zes lesgroepen deel aan het project. Een voor het HOK, qua menskracht en financiële middelen, maximum.
Bewust is vanaf het begin gekozen voor leerlingen van groep 6. Op deze 10-jarige leeftijdsgroep is het lesmateriaal afgestemd.

Vanaf de start in 2009 t/m 2017 hebben 15 verschillende scholen met 37 lesgroepen (tot, ca 1.147 leerlingen) deelgenomen aan het project.

**Educatieve projecten over het orgel voor de basschool 2009 - 2016**

**2009**: 1 lesgroep van 1 school met totaal ca 30 leerlingen:
- Geref. basisschool 'De Akker', Trompetstraat 5, Rijswijk

**2010**: 2 lesgroepen van 1 school met totaal ca 56 leerlingen:
- Openb. basisschool 'De Zonnebloem', Hyacintweg 5

**2011**: 6 lesgroepen van 4 scholen met totaal ca. 170 leerlingen:
- Openb. basisschool 'de Baanbreker', Elboogstraat 68
- Openb. basisschool 'Houtrust', Nachtegaalplein 19a
- RK. basisschool 'De Oase', Donker Curtiusstraat 4-6
- Chr. basisschool 'O.G. Heldring' IJsvogelplein 10

**2012 en 2013**: 6 lesgroepen van 4 scholen met totaal resp. 180 en 175 leerlingen:
- Openb. basisschool 'de Baanbreker', Elboogstraat 68
- Openb. basisschool 'Houtrust', Nachtegaalplein 19a
- RK. basisschool 'Krullevaar', Tinaarlostraat 78
- Chr. basisschool 'O.G. Heldring' IJsvogelplein 10

**2014**: 6 lesgroepen van 4 scholen met totaal ca 160 leerlingen:
- RK. basisschool 'Krullevaar', Tinaarlostraat 78
- Openb. basisschool 'Houtrust', Nachtegaalplein 19a
- Chr. basisschool 'O.G. Heldring', IJsvogelplein 10
- Bloemcampschool, Bloemcampplein 52, Wassenaar

**2015**: 5 lesgroepen van 3 scholen met totaal 130 leerlingen:
- Chr. basisschool 'O.G. Heldring', IJsvogelplein 10
- IKC Bamboe (v.h. Krullevaar), Tinaarlostraat 78
- De la Reyschool, De la Reyweg 212

**2016** 5 lesgroepen van 4 scholen met totaal ca 125 leerlingen
- IKC Bamboe (v.h. Krullevaar), Tinaarlostraat 78
- RKBS De Parkiet, Parkietlaan 1
- 1e Ned. Buitenschool, Doorniksestraat 28
- Jan van Nassauschool, Zaanstraat 25

**2017** 6 lesgroepen van 4 scholen met totaal ca 121 leerlingen
- IKC Bamboe (v.h. Krullevaar), Tinaarlostraat 78 (tijdelijk Meppelweg)
- Koningin Beatrixschool, Saanredamstraat 4
- Liduina basisschool, Amalia van Solmsstraat 157
- Basisschool Cosmicus, 's Gravezandelaan 262

**'Leve(n)de Muziek'**

Vanaf het begin is, met name voor bemiddeling en coördinatie m.b.t. deelnemende scholen, samenwerking gezocht met het Koorenhuis, Centrum voor Kunst en Cultuur in Den Haag.
De samenwerking wordt als zeer succesvol en prettig ervaren.
Het HOK project participeert in het meerjarige educatieve project 'Leve(n)de Muziek' van het Koorenhuis, waarbij kinderen van basisscholen kennis maken met diverse Cultuurvormen.

Na landelijke publiciteit, is al door meerderen belangstelling getoond voor het HOK project. Dit heeft o.a. geleid tot het opstarten van eigen projecten in Overschie en Rozenburg op basis van het (aangepaste) HOK materiaal.

### Educatieve CD

Ter ondersteuning van het project is een educatieve CD gemaakt waarop ‘meester Henk’ een vraaggesprek met ‘meneer Jos’ heeft over het orgel: Hoe wordt het orgel gebruikt, hoe klinken de diverse registers, wat je er op kunt spelen. Uiteraard met muziekvoorbeelden.

De CD is opgenomen in de Amsterdamse Westerkerk (de kerk waar meneer Jos organist is) en duurt ca 30 min. (verdeeld over verschillende ‘tracks’). De CD is niet in de handel verkrijgbaar maar wordt gratis aan de deelnemende scholen uitgereikt.

### Kosten voor de scholen

Aan het project zijn voor de deelnemende scholen geen kosten verbonden. Het lesmateriaal en de excursie wordt gratis door het HOK aangeboden. De scholen zorgen zelf voor het vervoer van school naar de Kloosterkerk en terug.

De bijdrage van het projectteam gebeurt op basis onkostenvergoeding. Meneer Jos ontvangt een klein honorarium. Wel zij er kosten voor huur van de Kerk.

### Financiële bijdragen

De kosten van het project worden gedekt door een structurele subsidie van de Gemeente Den Haag en donaties van enkele particuliere stichtingen en fondsen.

### HOK Educatief project voor de basisschool (‘kinderproject’)

**gastlessen in de klas**

**excursie naar de Kloosterkerk**

**ervaren hoe zo’n kerkruimte klinkt**

**met z’n allen naar het orgel**

**‘meneer Jos’ laat het orgel horen**

**natuurlijk: zelf ook even proberen..**

**lessen in de crypte van de kerk over hoe een orgel wordt gemaakt..**

**boven bij het orgel: wel spannend!**

Voor belangstellenden is het mogelijk een excursie mee te maken. Neem dan contact op met het projectteam via Jannie Barnhard, 070 366 46 35 of info@haagsorgelkontakt.nl

**Meer educatie**

Het Kinderproject kan inmiddels als erg geslaagd worden bestempeld. Iets dat niet alleen wordt onderschreven door de werkgroep en de betrokken juffen en meesters, maar ook wordt beaamd door de leerlingen zelf (waarvan er al eens een jongen opmerkte 'dat hij gelukkig was blijven zitten, want dan kon hij nog een keer meedoen'…)

**Educatieve informatie bij concerten**

Inmiddels is het geven van (educatieve) informatie over het te geven concert, in het programmaboekje of voorafgaand aan de concerten en aangemoedigd door het HOK-bestuur, steeds meer gemeengoed geworden. Iets dat door de meerderheid van de concertbezoekers erg op prijs wordt gesteld.

**Educatieve informatie over het orgel als cultuurdrager**

In de hoop meer mensen geïnteresseerd te krijgen voor de orgelcultuur, maar ook omdat tijdens concerten 'geluiden' gehoord werden als 'Hoe zou zo'n orgel eigenlijk werken', werd in 2014 besloten de educatie over het orgel uit te breiden naar heel de Haagse burgerij. Iets dat resulteerde in het ontwikkelen van een 'Kom-in-de-(orgel)kas(t)-dag'. Die in 2015 voor het eerst gehouden is in de Haagse Grote Kerk.

De Grote Kerk was enkele jaren daarvoor begonnen met wekelijkse openstellingen voor het publiek en korte orgelbespelingen op de zaterdag (tenzij verhuringen of besloten projecten dit onmogelijk maakten) en een activiteit als de *'Kom-in-de-(orgel)kas(t)-dag'* zou daar erg goed in passen.
En, niet onbelangrijk: er zouden geen kosten voor verhuur in rekening worden gebracht (!)

Ben van Oosten, titulair organist van de Grote Kerk zou als gastheer optreden. Event. informatiemateriaal en organisatie werd verzorgt door HOK-secretaris Henk Barnhard.

**Affiche 'Kom-in-de-(orgel)kas(t)-dag' Grote Kerk**

**Lesbrief bij de 'Kom-in-de-(orgel)kas(t)-dag' 2015**

# ‘Kom-in-de-(orgel)-kas(t)-dag’
# Haags Orgel Kontakt - Grote Kerk

Iedere Hagenaar kent wel de Grote (of St. Jacobs) Kerk met zijn kenmerkende en unieke zeskantige toren en hoge Koor.
Veel Hagenaars en toeristen zijn ook wel eens naar binnen gestapt en dan vallen gelijk een aantal dingen op: de grote lichte ruimte van het schip, het fraaie praalgraf in het koor en, omkijkend van waar je bent binnen gekomen, het grote machtige orgel aan de torenwand.

Als je veel geluk hebt is de organist aan het oefenen en klinken de orgeltonen door de kerk…
Maar hoeveel mensen zijn wel eens boven geweest bij de klavieren van dit machtige instrument, daar waar het gebeurt, achter dat ‘Rugwerk’ van het orgel, onzichtbaar vanuit de kerk?
En hoeveel mensen zullen weten *WAT* er gebeurt als de organist bezig is. En wat vindt er plaats *IN* het orgel? Hoe komt het dat er zo’n indrukwekkend geluid uit komt?

Allemaal vragen waar het Haags Orgel Kontakt (HOK) een antwoord op wil geven tijdens de ‘Kom-in-de-(orgel)kas(t)-dag’ in de Grote Kerk.

Ben van Oosten, organist van de Grote Kerk en internationaal befaamd concertorganist, zal dan gastheer zijn op ‘zijn’ orgel.
En dan kun je zien, maar vooral horen, hoe een mechanisch pijporgel werkt, en vooral hoe het klinkt in al zijn mogelijkheden. En dat zijn er nogal wat! Natuurlijk ben je dan ook getuigen van een klein miniconcertje dat Ben van Oosten zal geven.
Kun je zelf eens zien wat daar allemaal voor komt kijken…

Om nog verder uitleg en informatie te geven hoe een orgel werkt en hoe het gemaakt wordt, is er beneden in de kerk een kleine expositie met een echt werkend demonstratie-orgeltje en heel veel verschillende orgelpijpen, waar natuurlijk ook op geblazen mag worden en veel foto’s van orgels van binnen en van buiten. Deskundige mensen van het HOK zijn er om op alle vragen antwoord te geven.

En om het allemaal nog eens thuis na te lezen is er ook een, door het HOK zelf ontwikkelde, ‘lesbrief voor jong en oud’ waarin alles nog eens haarfijn wordt uitgelegd.

Uiteraard is er voor de Kids een werkblad met vragen over de kerk en het orgel.
De antwoorden kun je dan controleren met het ‘antwoordenblad’ dat er natuurlijk ook is.

De ‘Kom-in-de-(orgel)kas(t)-dag’ is helemaal gratis en vindt plaats op een zaterdag wanneer de Grote Kerk voor het publiek is opengesteld.

De excursie naar het orgel zal steeds om het halve uur mogelijk zijn voor maximaal ca 15-20 personen. De expositie en demonstratie beneden in de kerk is continu. Daar kun je dus zo lang blijven als je wilt.

En als je dit allemaal gedaan hebt weet je alles over de verschillende 'werken' van het orgel en weet je hoe registers als de ‘Prestant’, ‘Roerfluit’, ‘Mixtuur’ en ‘Bazuin’ klinken en hoe het komt dat het orgel klinkt als de organist ‘alle registers open trekt’ en de toetsen beroerd.
En hopelijk vindt je de muziek die ‘de Koningin der Instrumenten’ kan maken, zo beroerd nog niet…

De ‘Kom-in-de-(orgel)-kas(t)-dag’ van het Haags Orgel Kontakt in de Grote Kerk, trok in 2015 en 2016 zo’n 150 bezoekers die in meerdere groepjes van 15 á 20 personen allemaal de trappen opklommen naar het grote ‘Metzler-orgel’ om de speeltafel te bezoeken en ‘aan den lijve’ het bespelen van een groot orgel te ervaren.

Het is het voornemen van het HOK om de ‘Kom-in-de-(orgel)-kas(t)-dag’ in de Grote Kerk ieder jaar terug te laten komen.